

Центр дослідження історії Поділля Інституту історії України
НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті
імені Івана Огієнка
Хмельницька обласна та Чемеровецька районна організації Національної
спілки краєзнавців України
Громадська організація «Роксолана. Відродження»

До 515-річчя від дня
народження відомої
українки Роксолани
(Анастасії Лісовської)

СЛІДАМИ ІСТОРІЇ ЧЕМЕРОВЕЧЧИНИ

**Збірник матеріалів Першої всеукраїнської
наукової історико-краєзнавчої конференції**

(20 листопада 2020 року смт Чемерівці)

УДК 94(477.43)(063)

ББК 63.3(4Укр-Хме)

Ч-42

Рекомендовано до друку вченою радою Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (протокол № 5 від 25 вересня 2019 р.)

Рецензенти: доктор історичних наук, професор
Гальчак С.Д. (м. Вінниця),
доктор історичних наук, професор
Комарніцький О.Б., (м. Кам'янець-Подільський)

Редакційна колегія:

Баженов Л.В., доктор історичних наук, професор,
голова редколегії,

Блажевич Ю.І., кандидат історичних наук, доцент,
Григоренко О.П., доктор історичних наук, професор,
Мороз Г.А., журналістка, краєзнавець (відп. секретар),
Прокопчук В.С., доктор історичних наук, професор,
Слободянюк П.Я., кандидат історичних наук, доцент,
Трембіцький А.М. доктор історичних наук, доцент,
Умнов О.В., староста с.Сокинці, краєзнавець,
Хоптяр Ю.А., кандидат історичних наук, доцент.

Слідами історії Чемеровеччини (до 515-річчя відомої українки Роксолани (Анастасії Лісовської).

Збірник праць за матеріалами всеукр. наукової історико-краєзнавчої конференції 20 листопада 2020 р. / [редкол.: Л.В. Баженов (голова), Г.А. Мороз (відп. секретар) та ін.]. Чемерівці: РУТА, 2020. – с.438

Збірник містить доповіді у формі статей, виголошені під час роботи наукової історико-краєзнавчої конференції "Слідами історії Чемеровеччини", які відображають різні аспекти минулого і сьогодення життя краю, топонімічні описи населених пунктів, церковні літописи, про відомих постатей краю.

Збірник може стати настільною книжкою для вчителів та учнів, бібліотечних працівників, краєзнавців, усіх, хто цікавиться історією Чемеровеччини.

ЗМІСТ

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В ДІЇ

Баженов Л.В.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРАЄЗНАВЧОГО РУХУ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА ЧЕМЕРОВЕЧЧИНІ В УМОВАХ ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА СТВОРЕННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....7

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ ЧЕМЕРОВЕЧЧИНИ ВІД ДАВНИНИ ДО СУЧАСНОСТІ

Гуцал А.Ф.

АРХЕОЛОГІЧНІ РОЗВІДКИ НА ЧЕМЕРОВЕЧЧИНІ.....15

Гуцал В.А.

КАРАЧКОВЕЦЬКЕ ГОРОДИЩЕ.....20

Мороз Г.А.

ЮРКОВЕЦЬКИЙ АНТРОПОМОРФНИЙ ІДОЛ.....24

Полюхович Д.І.

КАМ'ЯНІ АРТЕФАКТИ ДАВНІХ ЕПОХ В ІВАХНОВЕЦЬКИХ ТОВТРАХ.....28

Трембіцький А.М.

АРХЕОЛОГІЧНА РЕКОГНОСЦІРОВКА КОСТЯ КРЖЕМІНСЬКОГО РІЧКОЮ ЖВАНЧИК.....34

Гуцал В.А. Мороз Г.А.

ПАЛЕОНТОЛОГІЧНІ ЗНАХІДКИ ЗАКУПНЯНСЬКОГО КАР'ЄРУ.....55

Пагор В.В.

ЧЕМЕРОВЕЧЧИНА ПІД ВЛАДОЮ ТУРЕЧЧИНИ (1672-1699 рр.)...60

Слободянюк П.Я.

ЛЯНЦКОРУНЬ – ЦЕНТР ЄВРЕЙСЬКОГО ПСЕВДОМЕСІАНСТВА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХVІІІ ст.....67

Дячок В.В.

ЧЕМЕРІВЦІ: МАЛОВІДОМІ ДЖЕРЕЛА КІНЦЯ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХІХ ст. ПРО АДМІНІСТРАТИВНИЙ СТАТУС, ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ, ДЕМОГРАФІЮ.....71

Іваневич Л.А.

КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРАДИЦІЙНОГО СТРОЮ УКРАЇНЦІВ ЦЕНТРАЛЬНОГО ПОДІЛЛЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.....84

Мороз Г.А.

ІСТОРИКО-СТАТИСТИЧНІ ОПИСИ ЧЕМЕРОВЕЦЬ В "ТРУДАХ ПОДІЛЬСЬКОГО ЄПАРХІАЛЬНОГО ІСТОРИКО-СТАТИСТИЧНОГО КОМІТЕТУ" ТА "ПОДІЛЬСЬКИХ ЄПАРХІАЛЬНИХ ВІДОМОСТЯХ"..104

Старенький І.О.

ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ ст. ІСТЕЧКА ЧЕМЕРІВЦІ.....111

Смірнова С.Д.	
ЦЕРКОВНИЙ ЛІТОПИС СЕЛА ЮРКІВЦІ НА ЧЕМЕРОВЕЧЧИНІ З ФОНДІВ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ- ЗАПОВІДНИКА.....	118
Старенький І.О.	
ЦЕРКОВНИЙ ЛІТОПИС С. ЧЕРЧЕ КАМ'ЯНЕЦЬКОГО ПОВІТУ.	124
Комарніцький О.Б.	
МІСТЕЧКА ЧЕМЕРОВЕЧЧИНИ У ДОБУ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1920 рр.....	132
Ляскович Р.С.	
ЧЕМЕРІВЧАНИ НА ЗАХИСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕС- ПУБЛІКИ: МОБІЛІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ (ЧЕРВЕНЬ 1919 – ЖОВТЕНЬ 1920 рр.	144
Яблонська Д.Р.	
ВИХІДЦІ ІЗ ЧЕМЕРОВЕЧЧИНИ - СТУДЕНТИ І ВИКЛАДАЧІ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ВИШУ (1921- початок 1930-х рр.).....	153
Хоптяр Ю.А.	
ОКУПАЦІЙНИЙ РЕЖИМ НА ХМЕЛЬНИЧЧИНІ 1941-44 рр. (на ма- теріалах Чемеровецького району).....	167
Скрипник А.Ю., Дорошенко В.П.	
СОЦІАЛЬНИЙ СКЛАД РАДЯНСЬКОГО АКТИВУ У СЕЛАХ ЧЕМЕ- РОВЕЧЧИНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД (на матеріалах с П'ятничани...)	172
Галецька Я.С.	
КУЛЬТУРА С. БІЛА ЧЕМЕРОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ ХМЕЛЬНИЦЬ- КОЇ ОБЛАСТІ.....	178
Умнов О. В.	
ЗБРИЖ І "СПОГАДИ СУЧАСНИКА" МЕФОДІЯ ЗИМАКА.....	187
Гльїнський В.М.	
ХЛІБ І ПІСНЯ ГЕРОЇНЬ-ТРУДІВНИЦЬ СЛАВНОЇ ЛЕТАВИ.....	206
Навроцька Н.М.	
З ІСТОРІЇ ЦЕРКВИ ДИМИТРІЯ СОЛУНСЬКОГО В С.ЧЕРЧЕ ЧЕМЕРОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ.....	211
Літкевич В.С.	
АВТОХТОННІ ЧОЛОВІЧІ ІМЕНА ЧЕМЕРОВЕЧЧИНИ.....	214
Мороз Г.А.	
ПОДОЛІЗМИ, ВЖИВАНІ НАСЕЛЕННЯМ ЧЕМЕРОВЕЧЧИНИ У МОВНОМУСПІЛКУВАННІ.....	218
Левицький А.А.	
ЧЕМЕРІВЦІ У ХХ СТОЛІТТІ. НАПИСАТИ ІСТОРІЮ.....	225

ДО 515-РІЧЧЯ НАРОДЖЕННЯ ВІДОМОЇ УКРАЇНКИ РОКСОЛАНИ (АНАСТАСІЇ ЛІСОВСЬКОЇ), УРОДЖЕНКИ ЧЕМЕРОВЕЧЧИНИ

Баженов Л.В.	
ВІДОМІ ЖІНКИ-УКРАЇНКИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ ТА СХОДУ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ (X–XVII ст.).....	225
Блажевич Ю.І., Блажевич О.І.	
НАСТЯ ЛІСОВСЬКА-РОКСОЛАНА – ПОДОЛЯНКА ЧИ ГАЛИЧАНКА?.....	229
Умнов В.В.	
ЩО МИ ЗНАЄМО ПРО РОКСОЛАНУ ТА МІСЦЕ ЇЇ НАРОДЖЕННЯ	
Юркова Г.І.	
ХТО І ЗВІДКИ ТИ РОКСОЛАНО?.....	240
Яворська-Лискун Ю.Б.	
МАВРИЦІЙ ГОСЛАВСЬКИЙ І РОКСОЛАНА.....	259
Баженова С.Е.	
РОКСОЛАНА В ЛІТЕРАТУРНІЙ ТВОРЧОСТІ М.Я. Орловського.	264
Яворський Ф.К.	
ІСТОРИЧНА ПОВІСТЬ "РОКСОЛАНА" (переклад з польської мови Галини Мороз).....	269
Мороз Г.А.	
ІСТОРИЧНА ПОВІСТЬ ПРО РОКСОЛАНУ ФРАНЦІШКА ЯВОРСЬКОГО В ЧАСОПИСІ „DZIENNIK MÓD PARYSKICH“.....	284
ТОПОНІМІКА ЧЕМЕРОВЕЧЧИНИ – ВАЖЛИВЕ ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ КРАЮ	
Мороз Г.А.	
ПОХОДЖЕННЯ НАЗВИ ЧЕМЕРІВЦІ.....	288
Летов В.І.	
ТОПОНІМІКА СЕЛИЩА ЧЕМЕРІВЦІ ЧЕМЕРОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ	292
Навроцька Н.М.	
ТОПОНІМИ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ ЧЕМЕРОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ.....	295
Кондратюк О.В.	
ТОПОНІМІКА С ІВАХНІВЦІ ЧЕМЕРОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ.....	298
Гуменюк В.В.	
ТОПОНІМІКА С. ЖАБИНЦІ ЧЕМЕРОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ.....	301
Вишневський Б.С.	
ТОПОНІМІКА С.-НОВА ГУТА ЧЕМЕРОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ....	306
Зубик С.В.	
ТОПОНІМІКА С ЛЕТАВА ЧЕМЕРОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ.....	314
Гучок Л.І.	
ТОПОНІМІКА С. ПІВКА ЧЕМЕРОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ...319	

ВІДОМІ ПОСТАТІ КРАЮ

Положиннікова І., Мороз Г.	
НАПОЛЕОН ОРДА НА ЧЕМЕРОВЕЧЧИНІ.....	321
Трембіцький А.А., Трембіцький А.М.	
УРОДЖЕНЕЦЬ ЧЕМЕРОВЕЧЧИНИ ПРОТОІЄРЕЙ МИХАЙЛО ОР- ЛОВСЬКИЙ – ВІДОМИЙ КРАСЗНАВЕЦЬ, ЕТНОГРАФ, ПАРЕМІОГРАФ.....	330
Гуменюк В.В.	
ОСТАННІЙ ПОМІЩИК ЖАБИНЕЦЬ.....	342
Баженов Л.В., Баженова С.Е.	
МИХАЙЛО КОРЧИНСЬКИЙ – ДІЯЧ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 рр.....	345
Бабич С.В.	
ІОАНКІЙ ШИМОНОВИЧ – ВЧЕНИЙ, ЕКОНОМІСТ-ГЕОГРАФ ТА ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ.....	350
Сорочан Ю.К.	
ДОСЛІДНИК ПРИРОДИ ПОДІЛЛЯ КАЛЕНИК ГЕРЕНЧУК (ДО 115-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ВЧЕНОГО-ГЕОГРАФА).....	352
Нестеренко В.А.	
М. Ф. КАРАЧКІВСЬКИЙ - УЧЕнь АКАДЕМІКА М. С. ГРУШЕВСЬКОГО.....	357
Прокопчук В.С., Красуцький М.І.	
ЖИТТЄВИЙ ПОДВИГ МИХАЙЛА САВЕНКА.....	364
Григоренко О.П.	
ЖИТТЄВИЙ І ТРУДОВИЙ ПОДВИГ Д.В. БОЙКА – ВИДАТНОГО ПРЕДСТАВНИКА УКРАЇНСЬКОЇ ТРУДОВОЇ ЕЛІТИ.....	376
Кундис М.І.	
ЙОГО СЛІД НА ЗЕМЛІ (СПОГАДИ ПРО М.В. КУНДИСА).....	398
Баженов Л.В.	
ДОСЛІДНИК ПРИРОДИ ЧЕМЕРОВЕЧЧИНИ СТЕПАН ІВАНОВИЧ КОВАЛЬЧУК.....	403
Гаврищук А.П.	
УРОДЖЕНЦІ ЧЕМЕРОВЕЧЧИНИ — ВИКЛАДАЧІ КАМ'ЯНЕЦЬ- ПОДІЛЬСЬКОГО ПЕДІНСТИТУТУ (УНІВЕРСИТЕТУ).....	410
Войтович В.В.	
ЧЕМПІОН З ЧЕМЕРОВЕЧЧИНИ.....	426
Івахова К.П.	
ОЛЕКСАНДР ЯКОВЧУК – ВИДАТНИЙ КОМПОЗИТОР З ЧЕМЕ- РОВЕЧЧИНИ.....	430
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	434

*Валерій Дячок
м.Хмельницький*

ЧЕМЕРІВЦІ: МАЛОВІДОМІ ДЖЕРЕЛА КІНЦЯ XVIII – ПОЧАТКУ XIX СТОЛІТТЯ ПРО АДМІНІСТРАТИВНИЙ СТАТУС, ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ, ДЕМОГРАФІЮ

В статті аналізуються література та архівні джерела, за допомогою яких реконструюються деякі важливі аспекти історії Чемерівців в період другої половини XVIII – початку XIX століття. На основі залучення невідомих та маловідомих архівних документів здійснюється спроба доповнення та уточнення існуючих в історіографії даних про землевласників, церкву та динаміку чисельності населення.

***Ключові слова:** Чемерівці, Кам'янецький повіт, камеральний опис, клірові відомості, церква, землевласники, населення.*

До найбільш актуальних проблем української історичної науки, в тому числі краєзнавства, належить виявлення, атрибуція та введення до наукового обігу писемних джерел, які містять достовірну інформацію про стан розвитку міст, сіл та інших типів поселень в різні періоди їх існування. Особливо це є значимим для Поділля періоду кінця XVIII – початку XIX століття після другого поділу Речі Посполитої в 1793 році.

Кожне поселення України має свою власну історію, вивчення якої є не менш актуальним, ніж історія регіону чи й держави в цілому. Доводиться констатувати, що здебільшого поселення Поділля не мають ґрунтовних досліджень власної історії, що б базувалися на репрезентативній і вірогідній джерельній базі. Не є виключенням й селище Чемерівці, яке в наш час є одним з районних центрів Хмельницької області. Історіографія вивчення його історії вже має певну традицію, проте наразі є ряд аспектів, які залишаються недостатньо, а то й зовсім нез'ясованими.

Важливими, на наш погляд, питаннями мікроісторії Чемеровець є вивчення історії храму та його духовенства, з'ясування власників землеволодіння, динаміки адміністративного статусу поселення та чисельності його жителів в ході інкорпорації Поділля до складу Російської імперії в кінці XVIII – початку XIX століття. Оскільки даний період в історичній літературі висвітлено

недостатньо, подекуди трапляються неточності, а то й помилкові висновки, тому перспективним є залучення до дослідження маловідомих та раніше не відомих джерел.

До початку ХХ століття історія Чемерівців відображена в трьох історичних нарисах [1, с.53-55; 2, с.457-459; 3, с.493-494], крім того у деяких опублікованих довідкових та енциклопедичних виданнях подаються певні статистичні дані [4, с.199, 212; 5, с.792; 6, с.572; 7, с.360; 8, с.63, 65, 67]. Зокрема, найбільш інформативною є стаття у сьомому випуску «Трудов Подольського єпархиального историко-статистического комитета» (1895), присвяченому історії православних приходів і церков Кам'янецького повіту Подільської губернії, яка певною мірою характеризує тогочасне церковно-релігійне життя в Чемерівцях, котре в кінці ХІХ століття мало статус містечка [2, с. 457-459]. Видання подає стисло інформацію про Чемерівці від 1578 року до кінця ХVІ століття, потім зі значними перервами згадуються події кінця ХVІІІ століття, 1820-1831 рр., також містяться статистичні дані про власників поселення, їх землеволодіння, кількість жителів за етно-конфесійною ознакою та видами економічної діяльності. Особливу увагу приділено інформації про місцеву церкву, названу в честь Собору Пресвятої Богородиці, та її духовенство в період Унії: з 1732 року й до кінця ХVІІІ століття [2, с.458]. Заслугою редактора-упорядника згаданого видання Юхима Сіцінського та автора історичної довідки про Чемеровецьку парафію місцевого священика Омеляна Іваниченка стало ретельне вивчення не лише церковного літопису місцевого храму, написання якого розпочалося щойно в 1887 році, але й опрацювання ними копій Візитаційних книг храму Собору Пресвятої Богородиці, що створювалися уніатськими єпископами протягом 1732-1790 рр. [9, арк. 1-3; 2, с.458]. Це, в свою чергу, дало можливість більш-менш точно реконструювати хронологічну послідовність служіння унійних священиків з 1733 до 1790 рр. Крім того, в статті є згадки про деяких місцевих землевласників. Зазначимо, що в наступній узагальнюючій роботі – «Приходи і церкви Подільської єпархії» (1901) – інформація про Чемерівці має більш стислий, лапідарний характер, й, зокрема, період ХVІІІ – початку ХІХ століття залишився висвітленим поверхово [3, с.493-494].

В радянській історіографії історія селища Чемерівці узагаль-

міст і сіл Української РСР. Хмельницька область». Однак основну увагу приділено «здобуткам» комуністичного режиму, акценти робилися переважно на питаннях встановлення радянської влади, колгоспному будівництві, характеристиці економічних показників, участі жителів селища у Другій світовій війні та післявоєнній відбудові й успіхам соціалістичного устрою в цілому. Події до початку ХХ століття, як правило, обмежуються першою письмовою згадкою про поселення, а також прикладами «класової боротьби проти старого ладу» [10, с.576-583]. Зокрема, після інформації щодо участі чемерівчан у повстанні під проводом Северина Наливайка 1594 р., автори одразу переходять до розповіді про входження Поділля у 1793 році до складу Російської імперії, зазначаючи, що з 1797 року Чемерівці «стали містечком Кам'янецького повіту новоутвореної Подільської губернії» [10, с. 577]. Дане твердження, за нашим спостереженням, є поширеним у багатьох працях, присвячених історії селища, проте воно не лише не відповідає дійсності, але й суперечить їй. Теза про статус Чемерівців, як містечка міститься в четвертому томі видання «Городские поселения Российской империи» (1864 р.) з посиланням на, нібито, на наказ Подільського губернського правління від 1807 року [5, с. 92]. Проте наші пошуки в фонді Подільського губернського правління не підтверджують цього факту. Зауважимо що, статус містечка Чемерівці справді мали з середини ХVІ до кінця ХVІІ століття, проте в джерелах ХVІІІ століття вони вже значаться, як село. Так в першорядному джерелі «Камеральному і топографічному описі Кам'янецького повіту Подільської губернії» поселення має статус села, як і в клірових відомостях Чемеровецького приходу аж до 1807 року включно. Точну інформацію про зміну адміністративного статусу населеного пункту подає церковний літопис храму Собору Пресвятої Богородиці, де зазначається, що з 9 травня 1809 року Чемерівці отримали офіційний статус містечка [9, арк. 1].

Досліджуючи історію сільських та міських поселень неможливо обійтися без різноманітних описово-статистичних джерел, створених органами влади, в тому числі матеріалів церковного походження. Так, згідно з поборовим реєстром 1563-1564 та 1565-1566 рр. серед поселень, які мали православні храми значаться й Чемерівці [11, с.133]. Яким був цей храм, а також скільки храмів було в Чемерівцях до нього, невідомо. Проте можна

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ ЧЕМЕРОВЕЧЧИНИ ВІД ДАВНИНИ ДО СУЧАСНОСТІ

точно встановити, що в 1732 році було збудовано новий дерев'яний трьохкупольний храм з п'ятьма дзвонами, що проіснував аж до 1854 року, аж поки не зруйнувався від ветхості. На відстані близько 100 метрів від місця, де стояв старий храм, у 1865 році було збудовано нову однокупольну кам'яну церкву [1, с.54; 2, с.458; 9, арк. 1- та зв.].

Зазначимо, що у Подільському воєводстві, починаючи з 1720 року, всі церкви перейшли в греко-католицизм. Не була винятком і церква в Чемерівцях. У рукописному відділі Національного музею у Львові та в рукописному фонді Кам'янець-Подільського державного музею-заповідника зберігаються книги Генеральних Візитацій парафій Львівсько-Галицько-Кам'янецької єпархії Київської унійної митрополії, серед яких є й Візитаційна книга церкви Собору Пресвятої Богородиці села Чемерівці тодішнього Кам'янець-Подільського крилосного намісництва за 1730-1731 та 1759 рр. Згідно останньої зі згаданих візитацій храм має назву Втечі Пресвятої Богородиці [12, арк.270 зв.; 13, арк. 82 зв.-85; 14, с.52, 264]. Ці документи є важливими джерелами для з'ясування осіб місцевих священнослужителів. Зокрема, Ю.Сіцінський, використовуючи церковний літопис Соборо-Богородичної церкви та дані Візитацій, згадує уніатських священників. Враховуючи ці дані, подані у сьомому випускові «Трудов», а також інформацію з «Церковного літопису» Чемеровецької церкви, можна встановити особи священнослужителів, принаймні з 1730-х рр. і протягом всього ХІХ століття. Парох Тимофій, який помер у 1733 році, на нашу думку, міг бути священником більш давнішої церкви, ніж тієї, яку збудовано в 1732 році. На нашу думку, саме він міг бути приходським священником, коли робилася візитація в 1730 і 1731 роках. У 1734-1772 рр. священником був Василь Поплавський; Василь Дашецький (в Сіцінського – «Дышецкий» – **В.Д.**) – в 1772-1790 рр. [1, с.54; 2, с.458; 9, арк. 1- та зв.]. Він міг бути останнім уніатським парохом чемеровецького храму.

Як відомо, у 1793 році Подільське воєводство перестало існувати та було інкорпороване Російською імперією. Кам'янецький і Летичівський повіти спочатку ввійшли до складу Кам'янецької області новоствореного Ізяславського намісництва, а згідно указу від 5.07.1795 р. – до Подільського намісництва (з 12.12.1796 р. – губернії) [15, № 17.352]. Одночасно з цим розпочалася експансія російської православної церкви на греко-католиків, тому впро-

довж 1794-1796 рр., а подекуди і до 1798 р. відбулася майже повна ліквідація уніатської церкви на Правобережній Україні [16, с.104]. В результаті продуманої та чітко спланованої антиуніатської політики царату за короткий період 1794-1796 рр. уніатською церквою на Правобережжі було втрачено 9 тисяч парафій, 145 монастирів та понад 8 мільйонів віруючих. Зокрема, на Поділлі приєдналися до російського православ'я 1 295 471 осіб із 1442 церквами [16, с.108]. Священики, які не бажали покинути унію, переходили настоятелями або вікаріями в римо-католицькі костели, інші – виїздили за кордон. Подібна тенденція спостерігалася на Поділлі і з мирянами-уніатами [16, с. 109-110].

Враховуючи дані клірових відомостей Подільської православної єпархії, які стосуються Кам'янецького повіту, зокрема за 1797 рік, з'ясовуємо, що Соборо-Богородичний храм вже належав православної громаді села Чемерівці у кількості 35 дворів, однак ні священика, ні церковнослужителів при ньому не було [17, арк. 274-275]. Та й в подальшому в клірових відомостях Чемеровецького храму, аж до 1807 року включно, інформація про священо- і церковнослужителів відсутня. Лише в 1802-1803 рр. «дійсним священиком» значиться Федір («Фтеодор») Квітнецький [18, арк.234-235; 19, арк.231-232]. Доповнює дані про клір приходу церковний літопис. Так, у ньому згадується, зокрема, що з 1806 до 1812 року треби виконували священики з храмів сусідніх поселень, які були у статусі наглядців, тобто постійних священиків церква не мала. Серед них в цей час церковний літопис згадує священників сіл Бережанки Луку Парохієвича та Юрківець Михайла Ляторовського. Крім того, відсутня інформація про наявність священиків і за 1815-1820 рр. Лише з 1821 до 1839 рр. Прихід очолював Петро Дашкевич, згодом – з 1839 до 1882 рр. – Михайло Симашкевич (в 1847 році він поміняв своє прізвище на Семашко); короткий час у 1882 році обов'язки священика виконував Іван Кудрицький; з 1883 до 1887 рр. – Яків Чуперкін, а з 1887 року і до початку ХХ століття – Омелян Іваниченко [9, арк.1 та зв.].

Відомо, що останнім або одним з останніх власників Чемерівців за часів Речі Посполитої, зокрема у 1770-х рр., був Домінік Потоцький [17, арк.. 274 зв.]. Під час інкорпорації Поділля до складу Російської імперії власником вже був Вінцентій Матушевич (Матусевич). Можна припустити, що він або купив Чемерівці

дане питання ще потребує окремого вивчення. Як нами з'ясовано, Вінцентій Матушевич знаходиться в списку шляхтичів, які в квітні 1793 року прийняли присягу на вірність російській імператриці Катерині II. Подія ця відбулася в Оринині [20, арк.165 зв.]. Вважаємо, це могло відіграти вирішальну роль в подальшому володінні В.Матушевичем Чемерівцями, адже згідно указу російської цариці присяга на вірність була головною умовою продовження землеволодіння або повернення таким особам раніше секвестрованих в них земель [21, с.10, 16]. Як відомо з історичних праць, рід Матушевичів одноосібно, а з кінця XIX ст. як співвласник, володів Чемерівцями до початку XX століття.

Важливим завданням при реконструкції історії Чемеровець є дослідження статистичних даних щодо соціального та етно-конфесійного складу населення в кінці XVIII – початку XIX століття. На жаль, таких джерел є обмаль. Мусимо визнати, що одна з найцінніших груп джерел, зокрема Ревізькі сказки, які дозволяли встановити демографічні показники по кожному поселенню Поділля, втрачені внаслідок сумнозвісної пожежі в Кам'янець-Подільському міському державному архіві 10 квітня 2003 р.

Згідно з даними останнього подимного реєстру Подільського воєводства, який проводився в Речі Посполитій в 1775 році, відомо, що село Чемерівці (німецькою – Czemerowce) було третім найбільшим поселенням серед 14 інших, які входили до складу Збризького маєткового комплексу (ключа) і налічувало 116 дворів (димів). Для порівняння: у центрі згаданого ключа – містечку Збриж – налічувалося 140, а в Чанькові – 126 димів [22, s. s.266].

Разом із тим ще одним важливим комплексом джерел, які містять потенційну інформацію про демографічний аспект, є клірові відомості. Зокрема нами виявлено клірові відомості Кам'янецького повіту за 1796, 1797, 1799, 1800, 1802, 1803 та 1807 роки [17-19; 24-27]. Щоправда, в них по православної церкві с.Чемерівці кінця XVIII – початку XIX ст. містяться дані про кількість дворів та прихожан тільки чоловічої статі, що дає можливість лише часткової реконструкції демографічної ситуації (див. додаток 3). Дещо заповнює цю лаку архівна справа «Алфавітний реєстр містечок, сіл, деревень і хуторів, які знаходяться в Подільській губернії» за 1802-1803 рр. Вона включає статистичні дані про кріпосних селян обох статей та землевласників усіх поселень

Подільської губернії й, зокрема, села Чемерівці [23, арк.49]. Даний документ підтверджує факт, що єдиним власником Чемеровець у той час був Вінцентій Матушевич (Матусевич), якому належало 276 «душ мужеска пола» та 215 «душ женска пола» кріпаків (див. додаток 2). Цей документ, на наше переконання, відрізняється вірогідністю і відносною повнотою, адже створювався чиновниками Подільського губернського правління для Цивільного департаменту Подільського головного суду з фіскальною метою.

Ще одним цінним документом є «Камеральний і топографічний опис Кам'янецького повіту Подільської губернії», згідно з якого тут налічувалося шість будинків шляхти, а також 172 селянських будинків, в яких проживало 230 осіб чоловічої статі [28, арк.24]. Зазначимо, що за основу статистики населення в «Описах» взято результати П'ятої ревізії податного населення Російської імперії 1795 року. Порівнюючи ці дані з інформацією з «Алфавітного реєстра містечок і сіл Подільської губернії...», можна побачити тенденцію до певного зростання чисельності чоловічого населення з 230 до 272 осіб за 3-4 роки. Для порівняння, в праці Вавжинця Марчинського, виданій в 1820-1823 рр., село Чемерівці за 1818 рік згадується у власності лише Вінцентія Матушевича, якому належали 192 «душі» селян-чоловіків, також ще 31 особа вказані як такі, що належали до «шкіл» [4, с. 199, 212].

Як відомо, частину селян Чемерівець В.Матушевич пожертвував в якості «едукативного фондушу» на користь Кременецького ліцею [2, с.457].

З метою поглибленого вивчення демографічних процесів серед жителів Чемеровець необхідне опрацювання метричної книги унійного приходу Собору Пресвятої Богородиці, яка зберігається в Центральному державному історичному архіві України в Києві, де є дані про усіх вірян і які хронологічно охоплюють 1771-1794 рр. та містять інформацію про факти хрещення, шлюбу та смерті прихожан [29]. Подібні джерела, які з певними лакунами охоплюють період від 1799 до 1915 рр. щодо православної та римокатолицької парафій села, знаходяться в фондах Державного архіву Хмельницької області [30, с.358; 31, с.157]. Вважаємо, що тема демографічних процесів на мікроісторичному рівні Чемерівців заслуговує на окреме і ґрунтовне дослідження.

ного опису Кам'янецького повіту Подільської губернії» з інформацією про Чемерівці [28, арк. 24 та зв.]. Даний «Опис» створювався. Процес написання камеральних описів відбувався впродовж 1797–1799 рр. і став наслідком колоніальної політики Російського самодержавства, утворення нових адміністративних одиниць й формуванням адміністративного апарату та широкомасштабного топографічного обстеження й картографування новоприєднаних українських земель.

Описи повітів дозволяють певною мірою реконструювати життя, побут, заняття місцевого населення. Ними, починаючи з 1797 р., були охоплені усі без винятку населені пункти Подільської губернії: міста, містечка, села, селища (мовою документів «деревни»), слободи, хутори тощо. Для проведення економіко-статистичного обстеження територій у розпорядження топографічних експедицій, які склалися з губернських та повітових землемірів, центральними органами влади були надані спеціальні інструктивні документи з переліком питань та директив, на підставі яких передбачалося здійснити обстеження та картографування губерній. Під час упорядкування узагальнювальних описів про різні типи поселень пропонувалося надати інформацію щодо кількості дерев'яних і кам'яних церков, священиків, видів занять місцевого населення, відомостей про громадські та приватні будівлі. Як можна бачити з опису села Чемерівці, він не є надто детальним, проте містить загальні дані про природно-географічне розташування, культові споруди, землевласників, а також основні промисли господарів як джерел їх прибутків.

Зважаючи на цінність архівних матеріалів, що публікуються нижче, не лише з огляду на фактичну інформацію, яку вони несуть, але також як пам'яток мовної культури своєї доби, подаємо їх із максимальним збереженням особливостей написання.

Пропущені слова або частини слів подаються нами у квадратних дужках курсивом. У зв'язку з тим, що архівний документ є чернетковим записом і певні місця у тексті написані невірно вони виносяться в примітки.

Маємо сподівання, що джерела, які вводяться до наукового обігу в нашій статті, стануть у нагоді потенційним авторам при створенні наукових та краєзнавчих праць з історії Чемерівців й Поділля в цілому.

Джерела та література:

1.[Аноним]. Историко-статистическое описание церкви Подольской епархии Каменецкого уезда м. Чемеровец // Подольские епархиальные ведомости. 1870. 15 янв. (№ 2). С. 53 - 55.

2.Труды Подольского Епархиального Историко-статистического комитета. Вып. VII: Исторические сведения о приходах и церквях Подольской епархии. I: Каменецкий уезд. Каменец-Подольский: [б. и., 1895. 611 с.

3.Труды Подольского епархиального историко-статистического комитета. Вып. 9: Приходы и церкви Подольской епархии / Под ред. Е. Сецинского. Каменец-Подольск, 1901. 1267 с.

4.Marczyński Wawrzyniec., Statystyczne, topograficzne i historyczne opisanie gubernii podolskiej z rycinami i mapami. T. 1. Wilno 1820. 350 s.

5.Городские поселения в Российской империи.Т.4: Подольская губерния, Полтавская губерния, Приморская область Восточной Сибири, Псковская губерния, Рязанская губерния, Самарская губерния, Саратовская губерния, Семипалатинская область, Сибирских киргизов область, Сим-бирская губерния, Смоленская губерния, Таврическая губерния и Керчь-Еникальское градоначальство. СПб, 1864. 792 с.

6.Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa : Filip Sulimierski i Władysław Walewski, 1880. T. I: Aa – Dereneczna. S. 792.

7.Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – T. 15. – Cz. 1 [Dopełnienia: Abablewo - Januszowo] / Red.: Chlebowski Bronisław, Sulimierski Filip, Walewski Władysław. Warszawa, 1900. 640 s.

8.Zródła dziejowe. T.XIX. Polska XVI wieku pód względem geograficznostatystycznym. T. VIII. Ziemie Ruskie. Wołyń i Podole. / Opisanie przez Aleksandra Jabłonowskiego. – Warszawa: skład główny w księgarni Gebethnera i Wolffa, 1889. – II, 307, XLVI s.

9.Фонди Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника, К док. д/п, інв. № 350. Церковний літопис містечка Чемерівці 1887-1898 рр. 3 арк

10.Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. Хмельницька область. Київ: Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1971. 708 с.

11.Михайловський В. Православні парафії Подільського воеводства за матеріалами поборових реєстрів 1560-х рр. // Український історичний журнал. 2012. № 6. С. 130-144.

12.Львівський національний музей. Ркл-11. Генеральна візитація 1730-1731 рр. Арк.270 зв.

13.Кам'янець-Подільський державний історичний музей-заповідник. Фонд «Стародруки друковані», Стп-198, арк. 82 зв.-85.

14.Скочиляс І. Генеральні візитації Київської унійної митрополії XVII-XVIII століть: Львівсько-Галицько-Кам'янецька єпархія, т. 2: Протоколи генеральних візитацій. Львів: Вид-о Українського Католицького Університету, 2004. – ссviii + 512 с.

15.Полное собрание законов Российской Империи повелением государя императора Николая Павловича составленное. Том XXIII. 1789 – 6 ноября 1796. СПб., 1830. 1179 с.

16.Хіхлач Б. Ліквідація Уніатської церкви на Східному Поділлі у 1794 - 1796 рр. // Українське релігієзнавство. 2005.№ 2 (34). С. 104-112.

17.ДАХМО. Ф. 315, оп 1, спр. 6702. Клірові відомості Кам'янецького повіту за 1797 рік.

18.ДАХМО. Ф. 315, оп. 1, спр. 6801. Клірові відомості Кам'янецького повіту за 1802 рік.

19.ДАХМО. Ф. 315, оп.1, спр. 6822. Клірові відомості Кам'янецького повіту за 1803 рік.

20.Державний архів Житомирської області. Ф. 70 (Канцелярія Волинського губернатора), оп. 1, спр. 1. Книга канцелярії Волинського цивільного губернатора про виконали присяги на вірнопідданність її імператорської величності Волинської губернії в 1793 році.

21.Материалы для истории Подольской губернии. [Время генерал-губернатора М. Н. Кречетникова (1791-1793)]. – Б.м., 1885. 318с. Прибавление к № 5 Подольских Губернских Ведомостей, 1885 г.

22.Magazin für die neue historie und geographie / angelegt von D. Anton Friedrich Büsching. Hamburg: Verlag Buchenröder und Ritter, 1788. 568 s.

23.ДАХМО. Ф. 120, оп. 4, спр. 119. Алфавітний реєстр містечок і сіл Подільської губернії із зазначенням власників маєтків та кількості селян-кріпаків за 1802 рік.

24.ДАХМО. Ф. 315, оп. 1, спр. 4. Клірові відомості Кам'янецького повіту за 1796 рік.

25.ДАХМО. Ф. 315, оп. 1, спр. 6741. Клірові відомості Кам'янецького повіту за 1799 рік. 300 арк.

26.ДАХМО. Ф. 315, оп. 1, спр. 6759. Клірові відомості Кам'янецького повіту за 1800 рік. 156 арк.

27.ДАХМО. Ф. 315, оп. 1, спр. 6871. Клірові відомості Кам'янецького повіту за 1807 рік. 281 арк.

28.ДАХМО. Ф. 115, оп. 2, спр. 6. Камеральний і топографічний опис містечок і сіл Кам'янецького повіту Подільської губернії (не пізніше 1799 року).

29.Центральний державний історичний архів України в Києві. Ф. 224, оп. 1, спр. 1383. Метрична книга церкви Різдва Пресвятої Богородиці с. Чемерівці Кам'янецького повіту. 1771-1794 рр.

30.Зведений каталог метричних книг, що зберігаються в державних архівах України: Міжархів. довідник: Т. 8, Кн. 1: Метричні книги

у фондах Державного архіву Хмельницької області / Укрдержархів; Укр. наук.-досл. ін-т архів. справи та документознавства; упоряд.: С. Зворський, В. Патик. Київ, 2013. 857 с. (с.358, Чемерівці).

31.Зведений каталог метричних книг, що зберігаються в державних архівах України: Міжархів. довідник: Т. 8, Кн.2: Хмельницької області / Укрдержархів; Укр. наук.-досл. ін-т архів. справи та документознавства; упоряд.: С. Зворський, В. Патик. Київ, 2013. 386 с.

Додаток 1

[Не пізніше 1799 року]. Витяг з камерального та топографічного опису Кам'янецького повіту Подільської губернії про село Чемерівці

/арк. 24/ № 150. Село Чемеровцы¹ [владение] помещиков Матусевичов.

Положение имеет по обе стороны реки Жванчик. В том селе строение: церковь деревянная, праздник бывает 26 декабря², иконостас и колокольня посредственны, хотя простой работы. Дома для церковников построены на церковной земле. Дом господской деревянной оштукатуренной³, /арк. 24 зв./ в коем девять покоев, с изрядным регулярным плодовитым садом. На дворе фольварок⁴ с принадлежащими к оному строениями. Мельница о трех поставах, деревянная; корчма деревянная, с коей аренды 2300 злотых⁵; винокурня еще недокончинная на один котел; лес в сей даче молодой черной. Панщина обыкновенная. [Село] окружено полем.

	Дворов		Обитателей	
	каменных	деревянных	мужеска	женска
шляхты ⁶	-	6	-	-
подданных ⁷	-	172	230	-

Державний архів Хмельницької області. – Фонд 115. – Опис 2. – Справа 6. – Арк. 24 та зв. Оригінал. Чернетка.

Примітки:

¹ Як видно з документа, Чемерівці в кінці XVIII століття мали статус села Кам'янецького повіту подільської губернії. Містечком воно стало з 1807 року.

²Собор Пресвятої Богородиці, або Богородиця – свято, яке православною, а також греко-католицькою церквами відзначається на другий день після Різдва Христового. Воно припадає на 26 грудня за ст. стилем або 8 січня за новим стилем.

³В тексті документу написано «ошкатуренной».

⁴ Фільварок (пол. folwark, від нім. Vorwerk – хутір, ферма, господарство) – у Польщі, Литві, Україні та Білорусі у XIV-XIX століттях панський сільськогосподарський хутір, багатогалузеве господарство, орієнтоване на виробництво збіжжя на продаж. За панщини у фільварках використовувалася праця кріпаків.

⁵ 1 злотий в кінці XVIII – першій третині XIX століття = 15 російським копійкам.

⁶ В тексті документу вказано лише кількість шляхетських домів. Чисельність жителів шляхетського стану відсутня.

⁷ В документі вказано лише кількість чоловічого населення.

Додаток 2

1.01.1802-17.11.1803 рр. Фрагмент з «Алфавітного реєстру містечок, сіл, дерєвень і хуторів, які знаходяться в Подільській губернії» про село Чемерівці Кам'янецького повіту Подільської губернії, із зазначенням власників маєтків та кількості селян-кріпаків

№	Название местечек и селений	Число душ		Кто именно владелец
		мужеск	женска	
...1	Чемеровцы	276	215	помещик заседатель 2-го парламента Вицентий Матусевич

Державний архів Хмельницької області. – Фонд 120. – Опис 4. – Справа 119. – Арк.49. Оригінал.

Додаток 3

Зведена таблиця православних вірян Свято-Покровського приходу села Чемерівці в період з 1797 до 1807 рр.*

Рік	К-кість дворів	Число душ чол. статі	Прізвища та імена священиків	Прізвище власника
179	48	242 об.ст.	Василь Дашецький	-
179	35	-	священик, дячок та пономар відсутні	Вицентий Матусевич
179	31	126	священик, дячок та пономар відсутні	Вицентий Матусевич
180	33	132	священик, дячок та пономар відсутні	Вицентий Матусевич
180	36	144	Фтеодор Кветнецки (рукоположен в 1801 году)	Вицентий Матусевич
180	36	155	Фтеодор Кветнецкий	Вицентий Матусевич
180	36	144	наблюдающий священик Лука Парохевич	Вицентий Матусевич

с.Чемерівці (Див. Джерела та література: 2, с.458; 17, арк.244 зв.-245; 25, арк. 93 зв.-94; 26, арк. 110; 18, арк.234-235; 19, арк.231-232; 27, арк. 246-247)

*Лілія Іваневич
м. Хмельницький*

КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРАДИЦІЙНОГО СТРОЮ УКРАЇНЦІВ ЦЕТРАЛЬНОГО ПОДІЛЛЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.

Під час аналізу наукових і краєзнавчих праць, а також музейних фондів колекцій народної ноші у статті висвітлюється проблема формування класифікації традиційного комплексу вбрання українців історико-етнографічного регіону Поділля ХІХ – першої половини ХХ ст. Вперше подається спроба створення узагальненої класифікації народного костюма українців безпосередньо Центральної локальної зони Поділля.

***Ключові слова:** традиційний комплекс вбрання, народна ноша, українці Поділля, Центральне Поділля, локальна зона, класифікація, музейні колекції, натільний, поясний, плечовий і верхній одяг, головні убори, взуття, прикраси, пояси, доповнення до одягу.*

Народні комплекси вбрання українців історико-етнографічного регіону Поділля здавна вирізнялися надзвичайним різноманіттям серед національної ноші інших регіонів України. До того ж святкові та обрядові (насамперед весільні) строї подолян усіх локальних зон краю характеризувалися своїм колоритом, оригінальними оздоблювальними техніками та вишуканістю складових комплексів і доповнюючих деталей, які утворювали цілісну й довершену композицію костюма та підкреслювали його гармонійну єдність. Однак актуальний на сьогодні процес дослідження особливостей української традиційної одіжі насамперед тісно пов'язаний з її класифікацією. Тому саме проблемі створення узагальненої класифікації народного вбрання подолян Центральної локальної зони присвячуємо нашу статтю.

Передусім, враховуючи аналіз існуючих концепцій щодо сучасних кордонів Поділля, окреслимо історико-етнографічні межі

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ:

Бабич Світлана Валеріївна, вчителька історії Шидлівецької ЗОШ I-II ст.. Чемеровецького району.

Баженов Лев Васильович, голова Хмельницької обласної організації НСКУ, директор Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, академік УАІН, доктор історичних наук, професор, Почесний краєзнавець України.

Баженова Стефанія Едуардівна, академік АН ВО України, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри туризму Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Почесний краєзнавець України.

Блажевич Ольга Іванівна, старший викладач кафедри української мови та літератури, методист Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Блажевич Юрій Іванович, кандидат історичних наук, доцент Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, заступник голови Хмельницької обласної організації НСКУ, Почесний краєзнавець України.

Вишневський Броніслав Станіславович, заступник директора АВС-"Агро", краєзнавець, с. Нова Гута.

Войтович Валерій Васильович, викладач суспільних дисциплін ДВНЗ «Могилів-Подільський монтажно-економічний коледж», член правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України, Почесний краєзнавець України.

Гаврищук Анатолій Петрович, журналіст, краєзнавець, м. Кам'янець-Подільський.

Галецька Яна Сергіївна, аспірантка кафедри всесвітньої історії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Григоренко Олександр Петрович, академік Міжнародної академії інформації, доктор історичних наук, професор, член НСКУ, м. Хмельницький.

Гуцал Анатолій Федорович, доцент кафедри архівознавства, спеціальних історичних та правничих дисциплін Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, член НСКУ.

Гуцал Віталій Анатолійович, кандидат історичних наук, завідувач навчально-наукової археологічної лабораторії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, член НСКУ.

Гуменюк Володимир Васильович, підприємець, краєзнавець, с. Жабинці Чемеровецького району.

Гучок Людмила Іванівна, підприємець, краєзнавець, с. Мар'янівка Чемеровецького району.

Дорошенко Валерій Павлович, журналіст, полковник, м. Кам'янець-Подільський.

Дячок Валерій Васильович, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та туризму Хмельницького національного університету.

Зубик Світлана Валеріївна, вчителька історії Летавської ЗОШ I-III ст. Чемеровецького району.

Іваневич Лілія Анатоліївна, докторантка, кандидат історичних наук, позаштатна наукова співробітниця Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України, член НТШ, НСКУ.

Івахова Катерина Петрівна, кандидат мистецтвознавства, доцент Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Ільїнський Валентин Михайлович, доцент кафедри зарубіжної літератури та культурології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Почесний краєзнавець Хмельниччини.

Комарніцький Олександр Борисович, доктор історичних наук, доцент, заст. декана історичного факультету Національного університету імені Івана Огієнка, голова Кам'янець-Подільської міської організації НСКУ.

Кондратюк Оріся Іванівна, вчителька історії Івахновецької ЗОШ I-II ст. Чемеровецького району.

Красуцький Мар'ян Іванович, професор, літератор, журналіст, краєзнавець, м. Кам'янець-Подільський.

Кундис Марія Іванівна, смт Чемерівці.

Левицький Антон Антонович, директор департаменту соціальної політики Інституту місцевого розвитку, експерт соціальної політики Європейського інвестиційного банку, м. Київ.

Лєтов Володимир Іванович, краєзнавець, смт Чемерівці.

Літкевич Володимир Сергійович, кандидат юридичних наук, адвокат, м. Київ.

Ляскович Роман Сергійович, аспірант кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Мороз Галина Анатоліївна, журналістка, краєзнавець, голова Громадської організації «Росолана. Відродження». смт Закупне Чемеровецького району.

Навроцька Наталія Миколаївна, вчителька історії Черчецької ЗОШ I-III ступенів.

Нестеренко Валерій Анатолійович, кандидат історичних наук, доцент Подільського державного аграрно-технічного університету, член НСКУ.

Пагор Валентин Віталійович, кандидат історичних наук, науковий співробітник Національного історико-архітектурного заповідника «Кам'янець», член НСКУ, член історико-культурної асоціації «Україна – Туреччина».

Пустинникова Ірина, журналістка, популяризатор історії замків України, м. Кам'янець-Подільський

Полюхович Дмитро Іванович, журналіст, краєзнавець, м. Городок, Хмельницької області.

Прокопчук Віктор Степанович, академік Української академії історичних наук, доктор історичних наук, професор, заст. голови Хмельницької обласної організації НСКУ, почесний голова Дунаєвецької районної організації НСКУ, Почесний краєзнавець України та Хмельниччини.

Скрипник Анатолій Юрійович, доктор історичних наук, доцент Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу, член НСКУ.

Слободянюк Петро Якович, академік, керівник Хмельницького відділення Української технологічної академії, Почесний краєзнавець України.

Смірнова Світлана Дмитрівна, магістр історії, науковий співробітник сектору Музею старожитностей Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника.

Сорочан Юрій Казимирович, дослідник природи Хмельниччини, краєзнавець, член НСКУ, м. Кам'янець-Подільський.

Старенький Ігор Олександрович, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника, член НСКУ.

Трембіцький Анатолій Михайлович, доктор історичних наук, старший науковий співробітник Хмельницького Інституту МАУП, член НТШ і НСКУ, Почесний краєзнавець Хмельниччини.

Трембіцький Андрій Анатолійович, краєзнавець, м. Хмельницький.

Умнов В'ячеслав Васильович, заслужений працівник освіти України, почесний громадянин м. Трускавець.

Умнов Олексій Васильович, в.о. старости сіл Сокиринці, Збриж, член Громадської організації «Росолана. Відродження».

Хоптяр Юрій Анатолійович, кандидат історичних наук, професор кафедри архівознавства, спеціальних і правничих дисциплін Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, член НСКУ.

Юркова Галина Іванівна, музеєзнавець, краєзнавець, м. Кам'янець-Подільський.

Яблонська Діана Русланівна, аспірантка кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, член НСКУ.

Яворська-Лискун Юлія Броніславівна, член Національної спілки журналістів України, Голова міськрайонної організації “Український клуб”, перекладач, поетеса.

Яворський Ксаверій Францішек, польський письменник ХІХ – початку ХХ ст., м. Львів.